

- debatt@vl.no
- tips til avdelingen: 22 310 428

Noen saker krever at vi har mulighet til å gå i dybden. Ikke minst gjelder det spørsmål som angår tro, etikk og eksistens.

Disse sidene er et sted hvor vi gjennom referat, intervju eller analyse gir ekstra plass til et tema.

tro. etikk. eksistens.

En evnukk til besvær

Per Eriksen

tips@vl.no

22 310 310

I Apostlenes gjerninger fortelles det om en etiopisk evnukk som blir døpt av evangelisten Filip. Ifølge Marianne Kartzow er han en av Bibelens mest homofile karakterer.

Historien om Filip og den etiopiske evnukken er en av de merkelige og mest særpregete i Det nye testamentet. Nå er den blitt gjenstand for et samarbeidsprosjekt mellom flere skandinaviske forskere. Hvordan skal denne teksten leses? Eller rettere sagt: på hvilke ulike måter kan den leses?

I boka med den prosaiske tittelen *Metodemangfold i Det nye testamentet (Cappelen Damm Akademisk)*, møter vi ni ulike måter å lese og tolke teksten på. Her ses den i lys av feministisk perspektiv, postkolonialt perspektiv, migrantperspektiv, homofilt perspektiv, funksjonshemmet perspektiv og mer til. Marianne Bjelland Kartzow er en av bokas redaktører, og skriver selv om fortellingen i perspektiver fra erindringsteori og interseksjonalitet.

Nysgjerrig. Kartzow sier at de valgte denne teksten fordi den

EVNUKK

Mann som fra barndommen har vært berøvet hormonfunksjon.

Årsaken kan være medfødte misdannelser, betennelser eller operativt inngrep.

Hos evnukker uteblir de sekundære kjønnskarakterene: hårvekst omkring kjønnsorganene og i akselhulen, dyp stemme, skjeggvekst. Lengdeveksten avsluttes sent, så de lange rørknoklene blir usedvanlig lange.

Evnukk er også betegnelse for en kastrert mann.

Den tyrkiske sultan ble bevoktet av evnukker, og haremene i de keiserlige og adelige palasser ble bevoktet av evnukker helt til revolusjonen i 1911.

Store norske leksikon

både er relativt ukjent og rik på perspektiver. Og den har vært en sentral tekst gjennom historien, ikke minst som dåpstekst.

«Ved å unnlate å kalle hoffmannen for evnukk skjuler den norske oversettelsen ikke bare at evnukken har en ikke-normativ seksualitet, men også at han har en funksjonshemming»

Marianne Bjelland Kartzow

– Den etiopiske eunukken er en person man blir nysgjerrig på. Han beskrives ved hjelp av etniske kategorier, som etiopisk. Det gis også opplysninger om kultur og religion når han knyttes til det jødiske folket i Jerusalem og

gjennom lesningen av profeten Jesaja. Vi hører også om hans ambivalente kjønnsidentitet, siden han omtales som både mann og evnukk. Når det gjelder status, makt og hierarki, hører vi at han er en høy embetsmann som hadde tilsyn med skattkammeret, men også at han har et avhengighetsforhold til en kvinnelig maktthaver.

– *I din artikkel er du kritisk til hvordan teksten er oversatt i den nyeste bibelutgaven – hvorfor?*

– Som i så mange sammenhenger har man ønsket å gjøre teksten forståelig, og derved har man valgt ikke å bruke ordet evnukk. Det er godt ment, men man forflater et potensial teksten har. Den norske oversettelsen presiserer at han hadde en rolle hos dronningen, men usynliggjør at han er en mann med tvilsom maskulin standard, som levde med et stigma, som ble møtt med fordommer og mistenksomhet, som hadde en kropp som var preget, som kan ha vært slave, og som kanskje ble tvunget til kastrering.

Sammensatt. I artikkelen sin skriver Kartzow at det ved hjelp av erindringsteori er mulig å omtale forholdet mellom fortid, nåtid og fremtid på en nyantert måte, samtidig som en blir oppmerksom på de komplekse maktforholdene som er flettet inn i alle erindringsprosesser. Tekstene i Det nye testamentet kan ses på som fortellinger om hva de ulike tidligkristne gruppene synes var viktigst å huske fra fortiden.

Hovedpoenget med interseksjonalitet på sin side er at kategorier som kjønn, etnisitet, seksualitet, sosial klasse, alder og så videre ikke kan settes opp hver for seg. Interseksjonaliteten in-

sisterer på at alt dette må ses i sammenheng.

Den etiopiske evnukken er en av de mest sammensatte karakterene i Det nye testamentet, og ved hjelp av en rekke nøkkelbegrep presenteres hans etnisitet og nasjonalitet, kjønn og seksualitet og religion. Spørsmål reiser seg både med hensyn til hvorfor historien ble en del av den kristne erindringen ved å tas inn i Apostlenes Gjerninger, og hvordan denne historien ble brukt.

Kartzow beskriver hvordan kastrerte menn kunne beskrives på ulike måter i antikken. De kunne verken plasseres innenfor kategorien kvinne eller mann. De kunne bli sett på som aseksuelle, og derfor godt egnet til å vokte dydige kvinner, eller som «all inclusive lovers» med ekstrem seksuell appetitt i alle retninger.

– Bildet som tegnes av evnukken som leser fra Jesaja i vognen, sprenger på mange måter evnukkstigmaet. Han hadde en viktig posisjon hos dronningen, og han kalles en mann. Vi vet imidlertid ikke hva dette gjorde med hans maskulinitet, og om han var kastrert frivillig eller under tvang.

Jesaja. En nøkkel til å forstå teksten finner Kartzow i teksten evnukken leser fra profeten Jesaja, og den konteksten denne teksten står i.

Hun skriver: «Det er noe påfallende i hva disse to leser sammen fra skriften (Jesaja 53,7–9). Hva kan det bety for en kastrert mann, som kanskje har erfart å få sine mannlige genitalier ufrivillig beskåret, å lese om en sau som føres bort for å slaktes, som tier og ikke åpner munnen? Kanskje evnukken

■ *Metodemangfold og Det nye testamentet. I fotsporene til den etiopiske evnukken.* (Cappelen Damm Akademisk 2013)
Redaktører: Gitte Buch-Hansen, Marianne Bjelland Kartzow og Anna Rebecca Solevåg. Marianne Bjelland Kartzow er professor i Det nye testamente ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo. Anna Rebecca Solevåg er postdoktor i Det nye testamentet ved Misjonshøgskolen i Stavanger.

Marianne Bjelland Kartzow.

Anna Rebecca Solevåg

spør Filip hvem denne teksten er om, fordi han kjenner igjen sin egen livserfaring i denne beskrivelsen?»

Anna Rebecca Solevåg utdyper dette i sin artikkel, der hun leser teksten med perspektiver fra funksjonshemningsstudier og skeiv teori. Avsnittet som leses fra profeten Jesaja synes å reflektere opplevelser som er kjente for evnukken, opplevelsen av å bli «klippet», fornedret og avskåret fra ætt og liv, skriver hun.

Litt senere hos profeten Jesaja finner vi følgende tekst:

Den fremmede som har sluttet seg til Herren, skal ikke si: «Herren vil skille meg ut fra sitt folk.»

Evnukken skal ikke si: «Se, jeg er et tørt tre.» For så sier Herren: Evnukker som holder mine sabbater, som velger å gjøre det jeg vil og holder fast ved min pakt, dem gir jeg en minnetavle og et navn i mitt hus og på mine murer. Dette er bedre enn sønner og døtre. Jeg gir dem et evig navn som aldri skal slettes ut (Jes 56,3–5).

I Moseloven utelukkes den kastrede fra det kultiske fellesskapet. I den nye tiden skal imidlertid evnukker inkluderes i gudsfolket.

Skeiv. Solevåg påpeker at dette realiseres i fortellingen om den etiopiske evnukkens dåp. Historien fungerer derfor som en markør for ulikheten mellom jødernes religiøse praksis og de kristnes:

«Evnukken er en karakter som brukes i en bestemt hensikt, å etablere *oss* (kristne) og vårt identitetstegn (dåpen) i kontrast til *dem* (jødene) og deres identitetstegn (omskjærelsen). I teksten konstrueres *evnukken* som en ekstremt annerledes person: Han er *utenfor* når det gjelder både kjønn, etnisitet og

klasse, men kan likevel innlemmes i det nye *vi*.»

Solevåg er også kritisk til at den siste norske bibeloversettelsen skjuler at etioperen omtales som evnukk:

«Ved å unnlate å kalle hoffmannen for evnukk skjuler den norske oversettelsen ikke bare at evnukken har en ikke-normativ seksualitet, men også at han har en funksjonshemming.»

Marianne Bjelland Kartzow mener at det nettopp er ved å få fram det fremmede, tvetydige og ambivalente ved personen, at han blir viktig for mennesker i dag: «Den etiopiske evnukken, som en bibelsk karakter som blir husket på svært ulike måter, er en fleksibel og inkluderende person med stort potensial for vår tid, som en kritisk korreks, som en skikkelse som overvant stigmatisering, som en identifikasjonsfigur.»

Hun mener at hans kjønn, seksualitet, etnisitet og sosiale status gjør ham til en av Bibelens mest skeive karakterer. I vår fragmenterte verden kan det nettopp være karakterer som han – som er vanskelig å klassi-

«Kanskje evnukken spør Filip hvem denne teksten er om, fordi han kjenner igjen sin egen livserfaring i denne beskrivelsen?»

Anna Rebecca Solevåg

fisere og kategorisere gjennom endimensjonale perspektiver – som har størst potensial for å skape gjenkjennelse og identifikasjon.

Godt nytt. – *Hva ønsker dere å oppnå ved denne boken?*

– Vi ønsker å vise at en tekst ikke bare har én mulighet eller fortolkning. Når man preker, underviser eller bruker tekstene i andre sammenhenger, er det mange perspektiver som kan hentes inn. Det handler om å kunne lytte mer til tekstens muligheter. I denne boka lar vi ni perspektiver på denne teksten komme til orde. Det samme kan gjøres på andre bibeltekster. Dette bør være godt nytt for alle som jobber med tekster, sier Marianne Kartzow.

Gitte Buch-Hansens artikkel handler om dette maleriet av Rembrandt. Rembrandt malte bildet bare fem år etter at det nederlandske vestindiske handelskompani ble etablert. I maleriet innlemmer Rembrandt de nye luksusvarene som handelskompaniene bragte til Europa. Dåpen representerer misjonens oppgave i den nye verden, skriver Gitte Buch-Hansen.

Foto: «The Baptism of the Eunuk» av Rembrandt/Wikipedia